

ВІДГУК

офіційного опонента Соколової Ірини Володимирівни, доктора педагогічних наук, професора, на дисертацію Любінської Орисі Іванівни «Формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини у вищих навчальних закладах», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. 13. Педагогічні науки

Актуальність теми. «Фокус на пацієнта», визначений Всесвітньою організацією охорони здоров'я (World Health Organization) як стратегічний напрям розвитку охорони здоров'я у XXI столітті, забезпечення якості лабораторних послуг, що мають бути ефективними і орієнтованими на потреби пацієнта, детермінують зміни у медичній галузі.

Проект Стратегії розвитку медичної освіти в Україні, Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я (Постанова КМУ № 302 від 28.03. 2018) визначають напрями реформування безперервної медичної освіти, які є невід'ємною складовою трансформації системи охорони здоров'я в нашій країні. Більшість клінічних рішень у медицині засновані на результатах лабораторних досліджень, тому формування професійної компетентності бакалаврів із лабораторної медицини є умовою забезпечення якості вищої освіти і результатом їх професійної підготовки на першому рівні вищої освіти.

Вищенаведені аргументи, зазначені дисертанткою суперечності підтверджують *актуальність* обраної теми дослідження, яке виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності з теми: «Психолого-педагогічні технології підготовки фахівців до діяльності в особливих умовах та її психологічний супровід» (РК № 0116U005307).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (протокол № 6 від 6.04.2016 р.) й узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26.04.2016 р.).

Структура дисертації – вступ, три розділи та висновки (до розділів і загальні) – має логічний і раціональний характер, цілком відповідає поставленій меті і 5 сформульованим завданням, а також дає можливість ґрунтовно розглянути тематичні площини, в межах яких розгортається проблема дослідження.

У вступі визначено об'єкт, предмет та методологічні засади дослідження, розкривається практичне значення роботи. Переконаливо доведено наукову доцільність і спроможність проведення дослідження за визначеною методологією із застосуванням комплексу методів дослідження, наголошено на ступені наукової новизни одержаних результатів. Отже, науково-понятійний апарат дисертації визначено згідно з вимогами до наукових праць такого рівня.

У першому розділі дисертації здобувачка створює своєрідний «горизонт» бачення проблеми формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини та виокремлює теоретико-методологічні засади її дослідження у педагогічній теорії.

У розділі 1.1. проаналізовано базові поняття дослідження («компетентність», «компетенція», «професійна компетентність»), які дають уявлення про авторську логіку наукового пізнання структури професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я.

О.І. Любінська виявляє глибину розуміння денотативного значення поняття «професійна компетентність майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини» через визначення узагальненого об'єкту, функцій і типових задач діяльності. Дослідниця також акцентує увагу на конотативному (емоційному) прояві ознак і перенесення їх у контекст професійної діяльності для обґрунтування структури професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини (розділ 1.4.).

Погоджуючись у цілому з поданим на С.41 визначенням поняття «професійна компетентність майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини», вкажемо на невдалий вибір стилістичного конструкту на позначення одного з дефініційних ознак, а саме: «інтегративна характеристика особистості, що охоплює цінності оволодіння спеціальністю». Враховуючи прийняті в науковому обігу класифікації цінностей за різними критеріями, важко віднести «оволодіння спеціальністю» вищої освіти «Технології медичної діагностики та лікування» до однієї з таких груп.

Актуальність проблеми доведена також результатами дослідження сучасного стану у вищих закладах освіти України та зарубіжних країн (розділ 1.2). Відзначимо логічність викладу інформації в історичному ракурсі подій, що відбулися у вищій освіті України за часи незалежності і мають безпосереднє відношення до створення національної системи підготовки фахівців з лабораторної медицини.

На погляд офіційного опонента, дослідницькі рефлексії варто було б спрямувати на більш повне висвітлення переваг проекту Стандартів вищої освіти для галузі знань «Охорона здоров'я», зокрема спеціальності 224 «Технології медичної діагностики та лікування», за якими розпочато підготовку фахівців у закладах вищої освіти.

Цікавим є дискурс про зарубіжний досвід підготовки фахівців для сфери лабораторної медицини на прикладі окремих навчальних закладів. Варто було б розширити інформацію про Європейські навчальні програми післядипломної підготовки фахівців з клінічної хімії та лабораторної медицини.

За допомогою низки підходів (компетентнісного, системного, аксіологічного, гуманістичного, особистісного тощо), якими послуговується дисертантка в якості методологічних орієнтирів, здобуто наукове знання про формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини у закладах вищої освіти. Визначені і охарактеризовані у розділі 1.3-1.4. підходи можуть претендувати на авторську концепцію дослідження,

реалізація якої розгортається у подальших розділах дисертаційної роботи.

На погляд офіційного опонента, дискусійною є назва другого розділу «Особливості формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини у вищих навчальних закладах», оскільки обґрунтовану модель формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини, визначені умови і розроблену методику важко віднести до категорії «особливості професійної підготовки». У філософії поняття «особливе» є проміжною категорією між одиничним і загальним. Відтак, слухним є питання: чи можуть педагогічні умови розглядатися в якості загального до професійної підготовки здобувачів ОС бакалавра за галуззю знань «Охорона здоров'я»? Які з педагогічних умов доцільно визначити в якості одиничних (специфічних) до професійної підготовки за спеціальністю «Технології медичної діагностики та лікування»?

Аналіз змісту другого розділу дисертаційної роботи дозволяє дійти висновку про результативність наукових пошуків здобувачки у частині виконання другого і третього завдань дослідження.

У розділі 2.1. обґрунтовано складові моделі формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини. На наш погляд, основні положення є аргументованими, логічно побудованими і посиленними авторськими міркуваннями.

Розділ 2.2 присвячено педагогічним умовам формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини як спеціально створеним обставинам, чинникам дій та взаємодії суб'єктів педагогічного процесу, які спрямовано на досягнення визначеного результату на першому рівні вищої освіти. Проміжні висновки про змінні умови професійної підготовки бакалаврів (формування змісту, створене середовище, використані педагогічні технології тощо) у третьому розділі набувають експериментального підтвердження. Відтак, у науковому тексті репрезентовано результати наукового дослідження; окремі інформаційні частини про модель формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини взаємоузгоджені і забезпечують цілісність сприйняття педагогічних умов щодо реалізації моделі у закладах вищої освіти.

Методика поетапного формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини, що розглядається у розділі 2.3., передбачає взаємозумовленість реалізації змісту, застосування методів і педагогічних технологій у створеному рефлексивно орієнтованому середовищі навчання «як чинника розвитку особистості майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини» (С. 134) за формалізованими етапами.

Експертиза третього розділу дисертаційної роботи дає підстави дійти висновку про максимально повне розкриття програми, методики і результатів двох етапів педагогічного експерименту, до проведення якого було залучено 267 студентів і 18 викладачів з вищих закладів освіти України, в яких здійснюється підготовка бакалаврів із лабораторної медицини. Цінність експериментальної частини дисертації полягає у можливості використання програми дослідження у

нових або змінних умовах професійної підготовки фахівців іншого медичного профілю для перевірки рівня сформованості компонентів професійної компетентності за визначеними здобувачкою критеріями та рівнями.

Вважаємо за необхідне наголосити на таких **позитивних результатах** рецензованої дисертації, що доводять методологічну обґрунтованість висновків, засвідчують наукову новизну роботи:

1. Дисертація О.І. Любінської є фундаментальним науковим дослідженням актуальної проблеми формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини у закладах вищої освіти в умовах стратегічних змін у медичній освіті України і трансформації системи охорони здоров'я. Сукупність здобутих наукових результатів має важливе значення для теорії і практики професійної освіти.

2. *Уперше* визначено структуру професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини у складі мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, рефлексивного компонентів, які ґрунтовно охарактеризовано у теоретичних розділах дисертації і визначено в якості параметрів дослідно-експериментальної роботи.

3. Розроблена модель формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини у ЗВО у сукупності цільового, концептуального, змістово-процесуального та оцінно-результативного блоків увиразнює логіку наукового пошуку, розширює наукове знання про різні аспекти досліджуваної проблеми.

4. Визначені і теоретично обґрунтовані педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини (зорієнтованість освітнього процесу на формування мотивації до оволодіння професією та професійних цінностей фахівця з лабораторної медицини; цілеспрямоване впровадження сучасних педагогічних технологій у професійну підготовку майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини; застосування методики поетапного формування та розвитку їх професійної компетентності; створення у ЗВО рефлексивно орієнтованого середовища навчання тощо) забезпечують діалектичну єдність компонентів професійної компетентності у здобувачів, спрямовують на її формування на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти.

5. Вірогідність наукових результатів забезпечена логіко-системним аналізом значного обсягу джерел (331 найменування, із них 20 – іноземними мовами); підтверджена сукупністю теоретичних й емпіричних методів дослідження (зокрема моделювання, педагогічний експеримент, математичні та статистичні), адекватних предмету, меті та завданням дослідження.

6. Вихідна методологія є правильною, визначені завдання реалізовані, гіпотезу підтверджено, мету досягнуто. Корпус «висновків» створює загальний малюнок авторської моделі рефлексії проблеми. Загальні висновки адекватні проаналізованим процесам, переконливі у своїй достовірності і передбачають пролонгацію педагогічного дослідження.

7. Результати дослідження належним чином апробовані на 10 науково-практичних конференціях різних рівнів; упроваджені в освітянську практику, що засвідчено довідками Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, КВНЗ «Житомирський медичний інститут», Запорізького державного медичного університету, ВНКЗ ЛОР «Львівський інститут медсестринства та лабораторної медицини ім. Андрея Крупинського», Харківського національного медичного університету.

Результати виконаних завдань дисертаційної роботи добре проілюстровано 15 таблицями і 7 рисунками. У більшості своєму подані дослідницею узагальнюючі таблиці доповнюють загальну картину пошуків і посилюють авторську аргументацію аналітичного матеріалу, викладеного у розділах дисертації.

17 додаткових ресурсів (СС. 240-294) поглиблюють і увиразнюють уявлення про цілісне дослідження і є корисними для професійної освіти і професійної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальностями галузі знань «Охорона здоров'я».

Практична цінність роботи полягає у навчально-методичному супроводі професійної підготовки бакалаврів із лабораторної медицини (програми, методичні рекомендації для аудиторної, самостійної роботи і практики), який розроблено для викладачів і здобувачів вищої освіти, упроваджено в освітній процес вищих закладів освіти.

Значення одержаних результатів полягає у можливості і доцільності перенесення теоретичних висновків дисертації у площину професійної підготовки фахівців із лабораторної медицини у вищих закладах освіти, а також у закладах післядипломної медичної освіти, зокрема при розробці Галузевих стандартів вищої освіти (1201 Медицина), а також для проведення психолого-педагогічних досліджень.

У процесі наукового пошуку О.І.Любінська виявила здатність до теоретичного дослідження і проведення педагогічного експерименту, демонструючи сумлінність, наукову коректність, виваженість в оцінках і узагальненнях, висловлюючи власне дослідницьке бачення проблеми.

Аналіз публікацій О.І.Любінської засвідчив їхню відповідність вимогам до оприлюднення результатів дослідження. Серед загальної кількості наукових і науково-методичних праць (22, із них 14 одноосібних) у контексті презентації основних положень роботи вирізняються, зокрема 9 статей (5 – у вітчизняних наукових фахових виданнях, 1 – в закордонному періодичному виданні, 1 – в закордонному виданні, 2 – у наукових виданнях), Галузевий стандарт вищої освіти з галузі знань 1201 Медицина (у співавторстві), 4 навчально-методичних видання.

Зміст дисертаційної роботи ідентичний змісту автореферату. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки в повному обсязі розкриті й обґрунтовані в тексті дисертації.

Представлена дисертація настановує на міркування, які в чомусь

відрізняються від думки дисертантки, зумовлюють певні зауваження, застереження та побажання:

- У першому розділі дисертаційного дослідження досить повно представлено результати теоретичного аналізу проблеми, однак цілісного уявлення про ступінь дослідження проблеми не складається. Варто було б в узагальнюючих висновках до розділу 1 конкретизувати основні тематичні площини дослідження проблеми як теоретичну передумову її подальшого розширення в авторському дискурсі.

- У розділі 1.2 дисертації автор акумулює широке коло знань, спираючись на наукові джерела. Однак, доцільно було б у тексті дисертації і авторефераті навести статистичні, інформаційні дані щодо сучасного стану професійної підготовки фахівців (ліцензовані обсяги, контингент здобувачів ОС бакалавра, щорічні випуски, результати), забезпеченості і потреб ринку медичних послуг, що посилює б актуальність обраної проблеми і доцільність її дослідження за визначеною здобувачкою методикою поетапного формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини.

- Висвітлюючи зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини, варто було б в якості узагальнюючих висновків визначити, які ідеї (педагогічні практики) заслуговують на перенесення у площину вищої медичної школи України.

- Акцентування на особливостях реалізації Європейських стандартів і рекомендацій із забезпечення якості (ESG 2015), формуванні змісту профілів освітніх програм на засадах компетентнісного підходу розширило б теоретичні знання у площині виконання завдань дослідження.

- Не поділяємо погляд автора щодо визначених принципів навчання (розділ 2.1.), які входять до цільового блоку у моделі формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини. До принципів навчання здобувачка чомусь відносить принципи професійної освіти, які в авторському тексті також поділяються на принципи професійної спрямованості навчання та випереджувального характеру професійної підготовки (СС. 92).

Видається не зовсім обґрунтованим авторське тлумачення принципів гуманізації і гуманістичної спрямованості навчання, а тому потребує роз'яснення щодо особливостей їх реалізації у практичній площині.

- На нашу думку, некоректно визначено частину третього завдання дослідження («..апробувати модель формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів із лабораторної медицини»), адже здобувачка у процесі дослідно-експериментальної роботи перевіряє ефективність педагогічних умов, які є одним із компонентів моделі.

- Визначаючи системний підхід в якості одного з методологічних орієнтирів дослідження, доцільним було б у розділах 3.2. і 3.3. розглянути його дії (взаємозумовленість, детермінованість, узгодженість компонентів) у площині визначеної здобувачкою моделі формування професійної компетентності. Доречно було б у повній мірі використати можливості контекстного підходу для

пояснення специфіки його застосування у квазіпрофесійній діяльності на бакалаврському рівні вищої освіти.

- В окремих випадках у тексті трапляються завеликі абзаци (СС.46, 65, 140, 177, 191), окремі речення, у яких, через словесну переобтяженість важко осмислити головну або узагальнюючу думку автора. Автору не вдалося уникнути також стилістичних і пунктуаційних помилок у тексті дисертації та авторефераті.

Відзначені вище зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку представлені до захисту дисертації.

Рецензоване дисертаційне дослідження **«Формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з лабораторної медицини у вищих навчальних закладах»** за актуальністю, змістом, обсягом, науковою новизною, обґрунтованістю наукових положень, достовірністю, практичним значенням, оформленням та повною викладу відповідає вимогам дисертацій на здобуття наукового ступеню кандидата наук згідно із «Порядком присудження наукових ступенів» (пп. 9, 11, 12, 13, 14), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07. 2013 р. зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 656 від 19.08. 2015 р., а її автор **Любінська Орися Іванівна** – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

23 листопада 2018 року

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри організації вищої освіти,
управління охороною здоров'я та гігієни
Донецького національного медичного університету

I.V. Sokolova
I.V. Соколова

Власноручний підпис *Соколовой І.В.*
ПІДТВЕРДЖУЮ
пр. Вісний Фасівцев В.С.
Демидов О.Г.
« 23 » 11 20 18 р.